

תחרויות המחול העממי בפסטיבל כרמיאל 2009

רות אשל

הרקדות המתקיימות בפסטיבל כרמיאל, שמושכות אליהן קהל רב, הן בעיני הנכס האמיתי של הפסטיבל כיום. ההמונים הרוקדים מצביעים ברגליהם על מקומו החשוב של הריקוד העממי הישראלי כסוגת מחול חיה ודינמית, הראויה ליחס רציני. בין מכלול המופעים שהועלו, יש חשיבות מרבית לשתי תחרויות: תחרות המחול העממי על-שם הרקדן אשרי חבר ז"ל, המיועדת ליצירת מחול עממי, ותחרות הכוריאוגרפים למחול ישראלי לבמה על-שם הרקדן אייל בן יהושע ז"ל. שתי התחרויות התקיימו השנה באתרים גדולים יותר, כדי לענות על העניין הגובר שהן מעוררות. תחרות הכוריאוגרפיה למחול ישראלי לבמה התקיימה באמפיתיאטרון הענק, כאירוע המרכזי ביום השני של הפסטיבל, שבעבר נועד ללהקה אורחת מחו"ל שהוזמנה במיוחד לאירוע. חשיבותן של שתי התחרויות נעוצה ביכולתן לשקף את המצב הנוכחי ביצירת המחול העממי כיום וכך להעלות שאלות נוקבות על דרכה של סוגה זאת.

בתחרות המחול העממי הועלו 12 ריקודים. מצאתי יופי בכך שבקבוצות שהדגימו את הריקודים היו מעורבים גם זקנים וגם צעירים, כולם במכנסי ג'ינס ובחולצות לבנות. הם הופיעו במחזורות של ריקודי מעגל וריקודי זוגות לצלילי שירים ישראליים.

במקום הראשון זכה הריקוד *נכון שאת כאן*, של הכוריאוגרפים נורית גרינפלד ומרקו בן שמעון, למוסיקה ולמילים של דניאל סלומון. זה מחול זוגות חביב במקצב הוואלס, שאמור לבטא אהבה, המתבסס על צירופים של תנועות מוכרות מריקודי העם הישראליים.

בפרס השני זכה הריקוד *רוקד ונעקד* של ישראל יעקבי, לנעימה תימנית. החומרים התנועתיים יפהפיים, עם התנועה המעודנת של יהדות תימן, הגל העולה בגוף וכפות הידיים המסתלסלות קרוב לגוף, אלא שהתנועות היו מורכבות מדי לריקוד עם. הריקוד בוצע בשני גושים רחוקים זה מזה, מפוזרים על המשטח הגדול של אולם הספורט, והתנועה העדינה הלכה לאיבוד במרחב. בתימן רקדו ריקודים אלה בצפיפות של חברות המרקדים. בכל זאת, תענוג היה לצפות בריקוד.

ריקודים נוספים היו אמורים להיות מתובלים בהומור, כמו ריקודים לשירים *דבר מצחיק קרה לי בדרך לסואץ*, לכוריאוגרפיה של ברי אבידן, או *רוח שטות* לכוריאוגרפיה של מיכל פלח. אבל לא מצאתי בתנועות כל הד של מצחיקנות או

השתטות והריקודים היו שגרתיים ומבוקרים. כך גם ריקוד *האש* של אלי סגל, שהתבסס על צעדי דבקה אבל הותיר את התנועה כחומה בצורה ומוגדרת, חסינת אש.

בצפייה ב־12 הריקודים שהשתתפו בתחרות בלט הפער בין השאיפות של היוצרים, שבאו לביטוי בטקסט שקרא המנחה, למה שהוצג על הבמה. לא היה קשר בין המילים לתנועה. אינני מחפשת תרגום תנועתי ריאליסטי לטקסט, אבל אני כן מבקשת למצוא בתנועה את תמצית האווירה או הרעיון שעומדים מאחורי השיר. מה שראיתי היה חיבורים שונים של משפטים מתוך לקסיקון התנועה המוכר של ריקודי העם. ההבדל העיקרי בין היצירות השונות היה במיקומם של אותם משפטי תנועה בתוך הריקוד. עם זאת, יש לציין לטובה שלא הוכנסו מרכיבים תנועתיים המזוהים עם מחול מודרני, קלאסי, ג'ז וכדומה. לא מצאתי את היצירות שנולדה מתוך מפגש בין החומרים התנועתיים הקיימים של ריקודי העם לאווירת השיר ומלות השיר. בריקודים הנושאים שמות שונים הרקדנים מתקדמים, מתחלפים, רצים ומדלגים ללא סיבה ברורה. נראה שהמרכיב הדומיננטי היחיד בריקוד הוא הצורך להישאר בקצב שמכתיבה המוסיקה. מי שהתבונן בריקוד מסוים בלי לשמוע את המוסיקה שליוותה אותו, לא יכול להבין אם היוצר רצה להביע שמחה, אבל, כמיהה, אהבה או רגש אחר. בריקודים היו יותר מדי תנועות, כאילו היוצרים סבורים שמקצועיותם קשורה במורכבות המחול. לפעמים נדמה היה שהסיבוך מנסה לחפות על חוסר יכולת להרפות, להקשיב ביושר פנימה ולהעיז להיות אמיתי ופשוט.

אם בתחרות המחול העממי הפשטות אמורה להיות ערך מרכזי ולחשוף את הגרעין, את הדי־אן־אי, של היצירה, הריקודים בתחרות מחול ישראלי לבמה אמורים להראות את הפיתוח של מרכיבים אלה. בתחום זה, יש לחשוף את השימוש במרכיבים הבסיסיים לצורך ביטוי אישי־אמנותי של הכוריאוגרף. ריקודים אלה גם לא נועדו לכל אדם בכל מקום. הם מותאמים לדרישות הבמה ומיועדים לצפייה פרונטלית בכוריאוגרפיה מורכבת, שמבציעה הם רקדנים חובבים אבל בעלי בסיס טכני כלשהו. בתחרות, שבה הועלו תשעה ריקודים לצלילי שירים מתוך פסטיבלי הזמר, השתתפו מבכירי הכוריאוגרפים של הריקוד העממי, יוצרים אמורים להציע את התחום קדימה. בכל הריקודים ניכרה ההשקעה הגדולה בתלבושות ובליטוש היכולת של הרקדנים. לעומת זאת, לא מצאתי ניסיון להרחיב את הגרעין

של ריקודי העם. מרבית הריקודים שכללו ציטוטים מלקסיקון התנועה של הבלט הקלאסי והמחול המודרני נראו כמיועדים להשתלב במחזות זמר, עם דגש חזק לעבר הבידור וה"שואו".

בפרס הראשון זכה המחול לשיר *ציפורים בראש* (מילים: שמרית אור, לחן: מתי כספי) לכוריאוגרפיה של איציק כהן, עם תלבושות של רועי יצחק ובביצוע להקת צבעי מחול חדרה. הריקוד מתאר חבורה עליזה של ציפורים, שבמוקד ההתעניינות שלה עומד דחליל מט לנפול. הכוריאוגרפיה עתירת דמיון והומור. החומרים התנועתיים נולדים מתוך הנושא והתלבושות היפות כוללות מעין חצאיות קצרות מנופחות, בגזרה זהה לגברים ולנשים. הרקדנים חובשים כובע המכסה את שיערם ומוארך כלפי מעלה, כמקור של ציפור. אינני יודעת מה הקשר בין ריקוד זה לריקוד עם, אבל אפשר בהחלט להיווכח בכישרון הכוריאוגרפי של היוצר. בפרס השני זכה הכוריאוגרף עמית אשרוביץ, עם להקת כרמי מחול כרמיאל, שיצר ריקוד לשיר *אם ייפול הכוכב שלי* (מילים ולחן: יאיר רוזנבלום).

במחול לשיר *נוח* (מילים: יורם טהרלב, לחן: מתי כספי), לכוריאוגרפיה של רחל לייצמן, שגם עיצבה את התלבושות, בביצוע להקת כפר אתא, הרקדנים מקפצים כאילו היו חיות. הם עוטים תלבושות מפוארות, עם נוצות ונוצצים למיניהם, שלא היו מביישים את קזינו דה פריס. את המחול למילים *לך דודי לקראת כלה*, לכוריאוגרפיה של שלומי אילמלך שגם עיצב את התלבושות, ביצעה להקת תזוזה מקרית מלאכי. המחול, שאמור לבטא קדושה, קיבל אינטרפרטציה שהזכירה הרמון בסרט הוליוודי. ריקוד נוסף, לשיר *אדון עולם* (מילים: רבי שלמה אלקבץ, לחן: גרשון פרסקו), של הכוריאוגרף ויוצר התלבושות ברי אבידן, הוא מעין מחול של שבט פרימיטיבי. לראשם של הרקדנים חבושות קרניים והם רצים וקופצים ללא סינון של החומרים התנועתיים ובלי עיצוב מיוחד. מתוך כל ההמולה נולדים, כלהטוט של קוסם או כגימיק, אדם וחיה שעלי תאנה מסתירים את איבריהם האינטימיים.

משתי התחרויות עולה שאלה אחת: לאן מנתבים את האנרגיה של מאות הצעירים, אולי האלפים, הרוקדים בלהקות הייצוגיות של ריקודי העם? אפשר לומר, במידה לא מבוטלת של צדק, שבלהקות אלה נעשית עבודה חשובה בגידול דור של צעירים אוהבי מחול. אבל לעשייה במתכונת הנוכחית, של "שואו" בידורי, יש מחיר תרבותי כבד של ויתור על חיפוש אמיתיים, הנעשים מתוך צניעות והכרה בחשיבות האתגר, מתוך מאמץ להציע את המחול העממי הישראלי קדימה.